

Zasady obserwacji i kryteria oceny sędziowania zawodów WZPS w Lublinie

---

I. Obowiązki Sędziego Obserwatora podczas zawodów

1. Weryfikacja przygotowania komisji sędziowskiej do prowadzenia zawodów.
Sprawdzenie certyfikatów wszystkich sędziów wyznaczonych na zawody. Należy też zwrócić uwagę na stan psychofizyczny sędziów, czy są trzeźwi, wypoczęci i zdolni do sędziowania zawodów.
2. Przeprowadzenie przedmeczowej odprawy z sędziami
W szczególności zwrócenie uwagi na kluczowe (zdaniem sędziego obserwatora) aspekty dotyczące meczu i zagrożenia, które mogą się w nim pojawić.
3. Nadzór nad weryfikacją przez komisję sędziowską przygotowania do gry obszaru kontrolowanego.
Sędziowie prowadzący mają obowiązek sprawdzić stan przygotowania obiektu do zawodów i powinni wykazywać inicjatywę w usuwaniu niezgodności z przepisami, a sędzia obserwator powinien ich wspierać w razie potrzeby.
4. Weryfikacja składów zespołów (uprawnień) przed wpisem do protokołu zawodów.
Nadzorowanie sprawdzenia przez Sędziego 1 ważności dokumentów przedstawionych do weryfikacji zgodnie z regulaminem danych zawodów, w tym sprawdzenie zgodność wpisu do protokołu zawodów z listami zweryfikowanymi przez Sędziego 1.
5. Nadzór nad przygotowaniem przez sekretarza protokołu zawodów.
Jeżeli Sędzia obserwator nie wykonuje funkcji sekretarza, to ma obowiązek sprawdzić, czy sekretarz prawidłowo wypełnia protokół zawodów. W szczególności, czy prawidłowo wpisał nazwę rozgrywek, nazwy zespołów, numer meczu, wykaz członków zespołów zgodnie z dostarczoną listą, a także obsadę sędziowską meczu.
6. Nadzór pracy komisji sędziowskiej na hali, przed rozpoczęciem meczu.
Sędziowie mają obowiązek oficjalnie wejść w obszar kontrolowany 30 minut przed rozpoczęciem meczu.
7. Nadzór losowania.
Kapitanowie drużyn uczestniczący w losowaniu mają obowiązek być ubrani w stroje meczowe. Po dokonaniu losowania i podpisaniu protokołu przez kapitanów, sprawdzana jest poprawność zarządzania oficjalną rozgrzewką.
8. Weryfikacja składów zespołów biorących udział w rozgrzewce z zapisami w protokole.
Sędziowie prowadzący oraz sekretarz mają obowiązek sprawdzić, czy w trakcie oficjalnej rozgrzewki (15 minut przed rozpoczęciem meczu), wszyscy zawodnicy ubrani są w stroje meczowe oraz czy numery zawodników znajdujących się w strefie kontrolowanej są zapisane w protokole zawodów. Od tego momentu w strefie kontrolowanej przez komisję sędziowską mogą przebywać tylko osoby wpisane do protokołu zawodów.

9. Nadzór nad prawidłową prezentacją zespołów i komisji sędziowskiej.
W prezentacji zespołów uczestniczą sędzia I i II oraz sędziowie liniowi (jeżeli zostali wyznaczeni). Zawodnicy i sędziowie ustawiają się w linii na środku boiska zgodnie z obowiązującym ceremoniałem zawodów. Należy zwrócić uwagę, aby przy obrotach podczas prezentacji sędziowie obracali się w stronę siatki.
10. Nadzór nad dopuszczaniem do gry uprawnionych zawodników i kontrola pracy komisji sędziowskiej w zakresie rotacji.
Ocena korzystanie z kartek z ustawieniem początkowym i kontroli ustawienia. Sędzia obserwator ma obowiązek nadzorowania i – jeśli potrzeba – reagowania, aby na boisku znajdowali się tylko zawodnicy uprawnieni do gry. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości ma obowiązek interweniowania. Przed rozpoczęciem każdego seta sędzia obserwator ma obowiązek dać znak sędziemu drugiemu w celu potwierdzenia (po sprawdzeniu), że wszyscy zawodnicy znajdujący się na boisku są wpisani na kartkach z ustawieniem początkowym zespołów.
11. Nadzór nad stosowaniem przez komisję sędziowską przepisów w zakresie organizacji i zarządzania zawodami.
Sędzia obserwator ma obowiązek nadzorowania i zwracania uwagi na nieprawidłowości w pracy komisji sędziowskiej w sprawach administracyjnych dotyczących między innymi: przerw w grze, gradacji kar, kontuzji, próśb nieuzasadnionych i ich zapisywania w protokole zawodów. Sędzia obserwator nadzoruje dokonanie wpisu w protokole zgłoszonego zgodnie z przepisami protestu zespołu.
12. Sędzia obserwator ma obowiązek i prawo do ingerencji w przebieg zawodów w przypadku:
- a) niewłaściwej decyzji sędziego, która jest niezgodna z Przepisami Gry albo gdy sędzia nie wykonał wszystkich czynności wynikających z własnych decyzji
  - b) niewłaściwej decyzji sekretarza, który popełnił błąd w kontroli porządku rotacji lub wyniku spotkania.
- Żadna decyzja sędziowska, która rozstrzyga wymianę lub niewłaściwe zachowanie, nie może być podstawą do interwencji sędziów kwalifikatorów.*
13. Reagowanie na nieprzewidziane zdarzenia podczas zawodów, mogące mieć negatywny wpływ na poziom widowiska sportowego.
14. Weryfikacja poprawności wypełnienia zakończonego i podpisanego przez sędziów protokołu zawodów.
15. Ocena poziomu sędziowania zawodów na Arkuszu ewaluacyjnym
Ocena obejmuje również rekomendację dotyczącą posiadanych przez Sędziego uprawnień do prowadzenia zawodów (podwyższenie, utrzymanie lub obniżenie).
16. Sędzia obserwator jest zobowiązany do omówienia meczu z sędziami.
Omówienie nie powinno zajmować więcej niż pół godziny i skupiać się na najważniejszych aspektach, które powinni poprawić sędziowie. Sędzia obserwator umożliwia skopiowanie Arkusza ewaluacyjnego, w tym poprzez wykonanie jego zdjęcia.

II. Podstawowe informacje dotyczące Arkusza ewaluacyjnego

1. Arkusz ewaluacyjny jest narzędziem służącym wskazaniu obszarów (elementów) sędziowania, które sędzia realizuje dobrze oraz tych, które wymagają poprawy, a tym samym szczególnej pracy i samodoskonalenia sędziowskiego.
2. Arkusz ewaluacyjny służy wypracowaniu uwag szkoleniowych i nie generuje oceny liczbowej. Jego stosowanie ma zapewnić całościową ocenę pracy sędziego oraz ukształtowanie podsumowania obejmującego silne i słabe strony sędziego, a także rekomendację dotyczącą posiadanych uprawnień.
3. Ocena pracy Sędziego 1 i Sędziego 2 dokonywana jest w 4 głównych obszarach:
  - a) Technika sędziowania,
  - b) Znajomość, zastosowanie i interpretacja przepisów,
  - c) Relacje z zespołami,
  - d) Osobowość i zarządzanie meczem
4. W każdym z ww. obszarów wskazane są elementy, które podlegają ocenie od A (ocena najwyższa) do F (ocena najniższa).
5. Oceny szczegółowe (A-F) odzwierciedlają ogólne wrażenie dotyczące odpowiedniego elementu wskazanego w arkuszu.
  - a) Punktem wyjściowym jest ocena C. Jej wystawienie nie wymaga opisu ani komentarza ze strony obserwatora w podsumowaniu.
  - b) Każdorazowe wystawienie oceny innej niż C, tj. A-B lub D-F – wymaga komentarza poprzez opisanie sytuacji uzasadniającej podwyższenie oceny w danym elemencie (ocena A-B) lub prowadzącej do obniżenia oceny w danym elemencie (oceny D-F).
  - c) Oceny A-B są zatem "bonusem" za szczególnie wybitną ocenę danego elementu.
  - d) Oceny D-F stanowią odzwierciedlenie błędów popełnionych przez Sędziego w ocenie danego elementu.
6. Skala ocen elementów:
  - A – wybitna, doskonała, wzorcowa ocena danego elementu („przykład dla innych”),
  - B – bardzo dobra i prawidłowa ocena danego elementu, bez błędów, pełna kontrola zdarzeń, zwłaszcza przy trudnych zawodach;
  - C – prawidłowa ocena danego elementu, dobra kontrola – bez wpływu na przebieg i charakter rywalizacji sportowej, bez uwag i komentarzy;
  - D – niewielka ilość błędów w ocenie danego elementu – w tym incydentalne błędy wpływające na przebieg lub charakter rywalizacji sportowej, zachowana kontrola, ale potrzebna poprawa w danym elemencie;
  - E – znacząca liczba błędów w ocenie danego elementu – w tym kilka wpływających na przebieg lub charakter rywalizacji sportowej, braki w umiejętnościach, utrata kontroli, potrzebna znacząca poprawa w danym elemencie;
  - F – rażąco duża liczba błędów w ocenie danego elementu – poziom oceny wpłynął znacząco na przebieg rywalizacji sportowej, kompletny brak kontroli danego elementu, katastrofa, zachowania nieakceptowalne.

7. Ocena wydarzeń jako znaczące (szczególnie istotne) – błąd wpływa znacząco:
- na zakończenie seta, jeżeli został popełniony przy wyniku, w którym suma punktów obu zespołów jest większa niż 43 (np. 22:22, 23:21).
  - na zakończenie meczu, jeśli wpłynął znacząco na zakończenie seta, który jest lub mógł być ostatnim, a w przypadku seta decydującego (5-tego lub 3-ciego w rozgrywkach młodzików/czek), jeżeli został popełniony przy wyniku, w którym suma punktów obu zespołów jest większa niż 23 (np. 12:12, 13:11).

III. Kryteria oceny poszczególnych elementów wskazanych w Arkuszu

SĘDZIA PIERWSZY – przykładowe kryteria oceny wybranych elementów:

Obszar: Technika sędziowania

- 1) Organizacja: przygotowanie zawodów (czynności administracyjne), ceremoniał przedmeczowy i meczowy, punktualność:
  - a) Przybycie na obiekt na co najmniej godzinę przed meczem
  - b) Ocena wyposażenia Sędziego /przygotowanie do zawodów/ – gwizdek, kartki itd.
  - c) Punktualność poszczególnych elementów ceremoniału zawodów (protokołu meczowego), w tym punktualność rozpoczęcia meczu
  - d) Sprawdzenie przygotowania obiektu do zawodów, w tym wyposażenia obszaru kontrolowanego: wyznaczenie pól rozgrzewki i pól kar, w tym ich wyposażenie w krzesła dla wykluczonych członków zespołu, usytuowanie stolika sekretarza, usytuowanie i ustawienie wys. stanowiska Sędziego I, tabliczki do zmian, tablica wyników, sprawdzenie parametrów technicznych piłek meczowych, przymiar do mierzenia wysokości siatki, siatka (wysokość, struktura), antenki, taśmy boczne oraz osłony na słupkach
    - niepoinformowanie Sędziego Obserwatora o stwierdzonych brakach i problemach
    - opieszałość, brak inicjatywy w usuwaniu nieprawidłowości
  - e) Brak oznaczenia Kapitana lub Kapitanów podczas losowania
  - f) Poprawność zarządzania oficjalną rozgrzewką oraz prezentacji zespołów i sędziów
  - g) Weryfikacja obecności w obszarze kontrolowanym uprawnionych członków zespołu, w tym uczestnictwa w rozgrzewce zawodników i ich numerów z zapisami w protokole zawodów
- 2) Podejmowanie decyzji: gwizdek, zebranie informacji, tempo/rytm:
  - a) Moment gwizdka/reakcja: za wcześnie lub za późno względem momentu popełnienia błędu
  - b) Zebranie informacji od komisji sędziowskiej, kontakt wzrokowy
- 3) Współpraca z sędzią II:
  - a) brak obserwacji ukrytej sygnalizacji Sędziego II
  - b) nieuwzględnienie prawidłowej decyzji Sędziego II lub/oraz zmiana tej decyzji przez Sędziego I na błędną
  - c) zarządzanie grą, komunikacja, nadmierna liczba lub zbędne konsultacje
- 4) Współpraca z sędziami liniowymi
  - a) brak obserwacji sygnalizacji sędziów liniowych
  - b) nieuwzględnienie prawidłowej decyzji Sędziego Liniowego lub/oraz zmiana tej decyzji przez Sędziego I na błędną

- 5) Sygnalizacja i użycie gwizdka
- a) Stosowanie oficjalnej sygnalizacji (nieprawidłowa, niechlujna sygnalizacja, pominięcie sygnalizacji)
  - b) Kolejność wykonywania poszczególnych elementów sygnalizacji

Obszar: Znajomość, stosowanie i interpretacja przepisów

- 1) Ocena odbicia piłki: dokładność / stałość oceny, konsekwencja, poziom celownika, pierwsze a drugie odbicie
- a) Ocena kontaktu zawodnika z piłką, odbicie piłki: celownik, konsekwencja, 1 i 2 odbicie
  - b) Pierwsze odbicie zespołu
  - c) Drugie odbicie zespołu (rozegranie) – sytuacja zwyczajna / sytuacja szczególna, ekstremalna (odbicie sytuacyjne)
  - d) Trzecie odbicie zespołu
  - e) Piłka rzucona, podwójne odbicie – wyraźnie nierówny, zbyt niski lub zbyt wysoki celownik
- 2) Gra nad siatką: przestrzeń przejścia, sięganie / penetracja, dotknięcie siatki, dotknięcie piłki w bloku
- a) Nieodgwizdane popełnione błędy podczas gry zawodnika przy siatce
  - b) Odgwizdane sytuacje (zagrania) niebędące błędami, związane z grą zawodnika przy siatce
  - c) Sięganie zawodników nad siatką (przełożenie)
  - d) Jednoczesne odbicie piłki nad siatką
  - e) Piłka dotknięta
  - f) Odzyskiwanie piłki z wolnej przestrzeni przeciwnika
  - g) Odzyskiwanie piłki w przestrzeni dolnej pod siatką
  - h) Kontakt piłki z antenką
  - i) Pionowa płaszczyzna siatki – przejście piłki przez przestrzeń przejścia, w przestrzeni pod siatką (dolnej) lub w przestrzeni zewnętrznej
- 3) Ocena innych sytuacji: zagrywka, błąd rotacji, zasłona, 4 odbicia, błędy ustawienia (w tym Libero), boisko, aut
- a) Piłka w boisku, piłka autowa
  - b) Kontakt piłki z obiektem zewnętrznym („ciałem obcym”)
  - c) Wykonanie zagrywki (strefa zagrywki, kontakt z linią końcową)
  - d) Zasłona
  - e) Błędy rotacji
  - f) Błędy ustawienia – powtarzający się w tym samym ustawieniu błąd ustawienia traktowany jest jak jeden błąd
  - g) Nieprawidłowo wykonane regulaminowe zastąpienia z udziałem Libero – brak reakcji ze strony Sędziów, lub nieprawidłowe zachowanie Sędziego
  - h) Nieregulaminowe zastąpienie z udziałem Libero – brak reakcji ze strony Sędziów, lub nieprawidłowe zachowanie Sędziego
  - i) Cztery odbicia
  - j) Odbicie z pomocą
  - k) Błędy ataku zawodników linii obrony
  - l) Błędy ataku po wystawie palcami sposobem górnym przez Libero ze swojej strefy ataku
  - m) Błędy bloku zawodników linii obrony i Libero, próba bloku Libero

4) Radzenie sobie w sytuacjach nietypowych

Sytuacje nietypowe, ekstremalne, w szczególności nieopisane w Przepisach gry lub Wytycznych – zachowanie Sędziów, umiejętność wybrnięcia z tego typu sytuacji

Obszar: Relacje z zespołami

1) Reagowanie na nieprawidłowe zachowanie / Prewencja / Sankcje

- a) Utrzymanie dyscypliny na zawodach, drobne przewinienia i prewencja
- b) Sankcje za niewłaściwe zachowanie – adekwatność w stosunku do zachowania, gradacja
- c) Dyskusje z nieuprawnionymi członkami zespołów, przedłużające się dyskusje lub dyskusje niezwiązane z interpretacją przepisów – podczas oraz bezpośrednio po meczu w obszarze kontrolowanym przez komisję sędziowską
- d) Umiejętność zachowania się w trudnych sytuacjach

2) Reagowanie na prośby nieuzasadnione i opóźnianie gry

- a) Utrzymanie „tempa gry”, płynność przeprowadzenia zawodów
- b) Przerwy pomiędzy setami, przerwa przed setem decydującym – np. zmiana stron boiska
- c) Prośby nieuzasadnione, nieodróżnienie prośby nieuzasadnionej od opóźniania gry
- d) Sankcje za opóźnianie gry

Obszar: Osobowość i zarządzanie meczem

1) Ogólne wrażenie: wygląd, koncentracja, język ciała

- a) Ocena stroju, w którym Sędzia przybył na zawody – czystość, elegancja, prezencja,
- b) Ocena stroju sędziowskiego – czystość, zgodność z wymogami, prezencja

2) Cechy przywódcze: stabilność, bycie fair, odporność psychiczna, autorytet

- a) Zachowanie i postawa Sędziów: zdecydowanie, stanowczość, opanowanie, pewność w podejmowaniu decyzji, mowa ciała
- b) Podatność na czynniki zewnętrzne – poddawanie się presji zespołów lub publiczności
- c) Zaufanie i akceptacja przez zespoły, wiarygodność decyzji - umiejętność uzyskania akceptacji wśród zespołów i publiczności dla podejmowanych decyzji

3) Kompetencje psychologiczne: czucie meczu, zachowanie w sytuacjach kryzysowych, zaufanie

4) Ogólnie jakość sędziowania względem jakości meczu

SĘDZIA DRUGI – przykładowe kryteria oceny wybranych elementów:

Obszar: Technika sędziowania

1) Organizacja: przygotowanie zawodów (czynności administracyjne), ceremoniał przedmeczowy i meczowy, punktualność:

JAK DLA SĘDZIEGO PIERWSZEGO

2) Pilnowanie siatki i linii środkowej: pozycja do obserwacji

Zajęcie przez Sędziego II optymalnej pozycji do obserwacji gry.

3) Współpraca z sędzią I:

- a) brak pomocy Sędziego II w sytuacjach boisko/aut/„po bloku” albo czwartego odbicia (Sędzia II mógł pomóc Sędziemu I, gdyż znajdował się w dogodnej pozycji do obserwacji danego zagrania – przy błędnej decyzji ocenę należy obniżyć obu Sędziom)
  - b) stosowanie pomocniczej sygnalizacja Sędziego II, która nie jest dyskretna (jest widoczna dla zespołów, publiczności), lub nie jest jednoznacznie wyraźna dla Sędziego I
  - c) zarządzanie grą, komunikacja, nadmierna liczba lub zbędne konsultacje
- 4) Współpraca z sekretarzem
- a) współpraca przy zmianach,
  - b) kontrola protokołu podczas przerw w grze oraz przerw pomiędzy setami,
  - c) zgłoszenie gotowości do wznowienia gry
- 5) Pozycja, koordynacja, aktywność
- Aktywność, przemieszczanie (w tym tempo przemieszczania się, odpowiednie do tempa gry) – ustawianie się po stronie zespołu przyjmującego zagrywkę / blokującego
- 6) Sygnalizacja i użycie gwizdka
- a) Stosowanie oficjalnej sygnalizacji (nieprawidłowa, niechlujna sygnalizacja, pominięcie sygnalizacji)
  - b) Kolejność wykonywania poszczególnych elementów sygnalizacji
  - c) Zajmowanie przez Sędziego II prawidłowej pozycji do wykonania sygnalizacji

Obszar: Znajomość, stosowanie i interpretacja przepisów

- 1) Akcje przy siatce: przestrzeń przejścia, linia środkowa, kontakt z siatką, dotknięcie piłki w bloku
  - a) Nieodgwizdane popełnione błędy podczas gry zawodnika przy siatce
  - b) Odgwizdane sytuacje (zagrania) niebędące błędami, związane z grą zawodnika przy siatce
  - c) Piłka dotknięta
  - d) Odzyskiwanie piłki z wolnej przestrzeni przeciwnika
  - e) Odzyskiwanie piłki w przestrzeni dolnej pod siatką
  - f) Kontakt piłki z antenką
- 2) Ocena innych sytuacji: błędy ustawienia (w tym Libero), kontakt piłki z obiektem zewnętrznym
  - a) Błędy ustawienia – powtarzający się w tym samym ustawieniu błąd ustawienia traktowany jest jak jeden błąd
  - b) Nieprawidłowo wykonane regulaminowe zastąpienia z udziałem Libero – brak reakcji ze strony Sędziów, lub nieprawidłowe zachowanie Sędziego
  - c) Nieregulaminowe zastąpienie z udziałem Libero – brak reakcji ze strony Sędziów, lub nieprawidłowe zachowanie Sędziego
  - d) Błędy ataku zawodników linii obrony
  - e) Błędy bloku zawodników linii obrony i Libero, próba bloku Libero
- 3) Zarządzanie przerwami w grze: zmiany, przerwy na odpoczynek, przerwy techniczne
  - a) Przerwy na odpoczynek, czas ich trwania, zgłaszanie wykorzystania 2 przerwy – przykładowo błędem jest przyznanie przerwy wyłącznie na podstawie prośby słownej lub zgłoszonej wyłącznie przy użyciu sygnalizatora dźwiękowego (bez sygnalizacji Trenera), albo przez nieuprawnioną do tego osobę

- b) Zmiany zawodników, m.in.: procedura zmiany, strefa zmian, zgłaszanie wykorzystania 5 i 6 zmiany, dopuszczenie do zmiany z udziałem nieprzygotowanego do zmiany zawodnika
  - c) Prośba o zmianę nieregulaminową (próba zmiany nieregulaminowej)
  - d) Przerwy pomiędzy setami – w przypadku Sędziego II sprawdzenie tabliczek, dostarczenie kartek z ustawieniem zespołów
- 4) Radzenie sobie w sytuacjach nietypowych
Sytuacje nietypowe, ekstremalne, w szczególności nieopisane w Przepisach gry lub Wytycznych – zachowanie Sędziów, umiejętność wybrnięcia z tego typu sytuacji

Obszar: Relacje z zespołami

- 1) Kontrola ławek i pól rozgrzewki
Utrzymanie „tempa gry”, płynność przeprowadzenia zawodów – w przypadku Sędziego II:
- a) opóźnienie wznowienia gry przez podjęcie zbędnej interwencji w związku z wyposażeniem zespołu znajdującym się na ławce lub w jej okolicy, które nie powodowało zagrożenia
  - b) brak reakcji najpóźniej przed kolejną wymianą na wyposażenie zespołu stwarzające zagrożenie, nieprawidłową pozycję, zachowanie lub strój członka zespołu, znajdujące się na / przy ławce rezerwowych, albo w polu rozgrzewki (niezależnie od czasu trwania nieprawidłowości)
  - c) przeszkadzanie zespołowi podczas przerwy na odpoczynek
- 2) Kontakt z zespołami i przeciwdziałanie konfliktom
- a) Przerwy pomiędzy setami, przerwa przed setem decydującym – np. zmiana stron boiska
  - b) Prośby nieuzasadnione, nieodróżnienie prośby nieuzasadnionej od opóźniania gry

Obszar: Osobowość i zarządzanie meczem

- 1) Ogólne wrażenie: wygląd, koncentracja, język ciała
JAK DLA SĘDZIEGO PIERWSZEGO
- 2) Cechy przywódcze: stabilność, bycie fair, odporność psychiczna, autorytet
JAK DLA SĘDZIEGO PIERWSZEGO
- 3) Kompetencje psychologiczne: czucie meczu, zachowanie w sytuacjach kryzysowych, zaufanie
- 4) Ogólnie jakość sędziowania względem jakości meczu